

Carbognano'ya Göre Osmanlı Türkçesi Yazı ve Konuşma Dili İlkeleri

Yavuz Kartallıoğlu*

zet: Osmanlı döneminde kullanılan Türkçenin yazıya yansayan şekli dışında bir de konuşulan şekli vardır. Osmanlı Türkçesi ile ilgili araştırmaların büyük bir kısmı yazı, yani imla temellidir; konuşulan dil ile ilgili araştırma neredeyse yoktur. Bunda da en büyük sebep Osmanlı Türkçesi yazı ve konuşma dili ilkelerinin araştırılıp ortaya konmaması; yazının konuşmadan, konuşmanın yazıdan nasıl ayrılması gerektiğinin bilinmemesidir. Osmanlı nesri ile ilgili tasniflerde Osmanlı Türkçesi konuşma dili, sade nesir dilinin içinde Arapça ve Farsça kelimelerin sayıca az olduğu, bu iki dilin gramer kurallarının yer almadığı dil olarak tanımlanmıştır. Bu makalede Carbognano'nun Gramatica Turca adlı eserinde hem yazı dili hem de konuşma diliyle kaydettiği beş aynı masal Osmanlı Türkçesi yazı dili ve konuşma dili ilkeleri bakımından incelenmiş; bu ilkeler ilk defa topluca karşılaştırılmal olarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı Türkçesi, yazı dili, konuşma dili, nesir dili, Carbognano

The Principles of Ottoman Literary and Spoken Languages According to Carbognano

Abstract: Apart from its version reflected to the writing, The Turkish language used through Ottoman period had a spoken variant. Many of the studies related to Ottoman Turkish base on writing, in other words spelling. There are a few studies on Ottoman spoken language. The main reasons for that are the principles or Ottoman literary and spoken languages have not been studied and analyzed and not knowing how to differ writing from speaking and vice versa. In the classifications about Ottoman prose the Spoken Ottoman Turkish was defined as a language which Arabic and Persian words are few in number in prose language, and which does not have the grammatical rules of these two languages. In the present article, same five tales which were recorded with both literary and spoken languages in Gramatica Turca by Carbognano have been analyzed by the principles of literary and spoken Ottoman Turkish, and all these principles have been determined by comparison for the first time.

Key words: Ottoman Turkish, literary language, spoken language, prose language, Carbognano

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, ağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, yavuzkartallioğlu@gmail.com

Giriş

Bir dilin yazı ve konuşma dili olmak üzere iki yönü vardır. Konuşma dili evde, sokakta ve günlük hayatta kullanılan tabii dildir. Konuşma dili sosyal çevrelere bağlı olarak bir dil sahası içinde farklı şekiller gösterir. Bu farklılıklar esas itibarıyla söyleyiş ile bazı ses ve şekil ayrılıklarına dayanır. Yazı dili eserlerde, tek kelime ile yazıda kullanılan dildir. Bir dil sahası içinde farklı ağızlar olduğu hâlde tek bir yazı dili bulunur. Her yazı dili bir konuşma diline dayanır. Yazı dili dayandığı konuşma diline yüzde yüz uymaz. Yazı dili yabancı dillerin çeşitli unsurlarının istilasına uğrayarak yapay bir dil hâline gelebilir. Konuşma dili, yazı diline göre daha muhafazakârdır. Yazı dili ile konuşma dili arasında daima bir farklılık vardır (Ergin 2004: 9-11). Türkiye Türkçesi yazı ve konuşma dili, tıpkı ilk Osmanlı Türkçesi metinlerinde olduğu gibi birbirine çok yakındır. İlk Osmanlı metinleri “halk anlasın, kavmimiz anlasın” gerekçeleriyle Türkçe, dahası, anlaşılır bir Türkçe ile yazılmıştır. İstanbul’un fethinden sonra Osmanlı sınırlarının genişlemesiyle birlikte “kavmimiz anlasın” gerekçesi geçersiz kaldı ve Osmanlı entelektüeli kendi üst dilini, yani Osmanlı yazı dilini oluşturmaya başladı (Develi 2009: 56). 15. yüzyılın ortalarından başlayarak bir Osmanlı yazı dili oluştu; özellikle devlet kademesinde ve edebî eserlerde yazılanın konuşulanla bağlantısı bazen neredeyse Türkçe fiiller düzeyinde kaldı. Ayhan Sezer, Osmanlıca (Burada kastedilen Osmanlı yazı dilidir.), Türkçenin temel söz dizimi üzerine kurulmuş, ama pek çok farklı kelime ve yapıyı içeren, ana dilden uzak bir yazı dili/standart dil idi; başka bir deyişle Türkçe diye konuşulan dil vardı, ama standart dil bundan oldukça farklıydı (Develi 2009: 64) diyerek Osmanlı dönemindeki dili tanımlamıştır.

Osmanlı Türkçesi konuşma dili, Osmanlı Türkçesi yazı dilinden özellikle belirli dönemlerde oldukça farklılaşmıştır. Osmanlı dönemi konuşmalarının kaydı olmadığı için Osmanlı konuşma dilinin özellikleri de bugün ancak yazılı metinler aracılığı ile belirlenebilmektedir. Tulum, konuşma dili için halk dili terimini kullanır. Ona göre halk dili kullananlarca bilinir ve anlaşılır, toplum içinde eğitim seviyesi ve yeri ne olursa olsun herkesin böyle bir dili kullanması hem olağan hem de gereklidir, kelime kadrosu ile anlatım imkânlarının fazla geniş olması gerekmez, dış tesirlere oldukça kapalı, hızlı değişime karşı koruyucu ve dirençlidir (Tulum 2013: 429). Osmanlı yazı ve konuşma dili, ses yapıları, kelime kadroları, ifade tarzları, cümle kuruluşları bakımından birtakım değişik kullanım özellikleri taşır. Bu özellikler zamandan zamana ve kişiden kişiye göre değişebilmektedir (Duman 1999: 331). Osmanlı konuşma dili örnekleri özellikle Batılı araştırmacılar tarafından yazılan gramerlerin sonunda mükâleme başlıkları ile özel olarak kaydedilmiştir. Osmanlı dönemine ait konuşma dili örnekleri incelendiğinde Türkiye Türkçesi konuşma diline çok yakın, Osmanlı yazı diline ne kadar uzak oldukları görülecektir. 1709 yılında Vaughan tarafından kaleme alınan bir eserde “Sabah

Kalkınca Sohbet Etme” başlığı altında yazılanlar, 1700’lerdeki Osmanlı konuşma dili hakkında fikir vericidir:

- Bre oğlan sabah yakın mı?
- Güneş bile doğdı bir saatdan artıkdur.
- Hiç öyle olur mı? Ta bu kadar çok oyudum mı?
- Pencereleeri açduğum zaman gürürsünüz.
- Gerçeksın. Tez imdi bana zibunımı ve kaftanıımı getir.
- İşte, sanduk üstünde başınız yanındadır.
- Var imdi, bana su getir; ellerimi ve yüzimi yuya(y)ım.
- Isıcak mı istersiniz? (Vaughan 1709: 54)

Nefi'nin divanlarında kullandığı dil, tam bir Osmanlı yazı dili örneğidir: Ukte-i ser-rişte-i râz-ı nihânîdür sözü / Silk-i tesbîh-i dür-i seb'âl-mesânîdür sözü (Zavotçu 2005: 134). Nefi'nin kullandığı yazı dili malumdur, onun nasıl konuştuğunu gösteren bir örnek Naima tarihinde kaydedilmiştir:

-Boynueğri Çavuşbaşı: Gel Nefi efendi, odunlukda bir hicv düzecek kişi vardır, gel gör!

-Nefi: Yürü, bildüğünden kalma bre melun Türk! (Danışman 1968: 1284).

Osmanlı döneminde kullanılan dille ilgili filolojik incelemelerin çoğunun yazı dili odaklı olduğu görülür. Çünkü yazı geleneği korur, söyleyişi etkiler ve zamanla bir örtü hâlini alır (Vardar 2001: 83); yazının içinden konuşmayı dönemlere göre tespit etmek oldukça güçleşir. Osmanlı konuşma dilini oluşturan öğelerin içinde en zor olanı, harflerin ses değerlerinin tespitidir. Ünlülerin tutarlı olarak gösterilmediği bir imla sisteminde bazen yazılanın mı yoksa konuşulanın mı incelendiği hususu birbirine karışır; bu da çeşitli sorunlara yol açar. Yazılanın nasıl konuşulduğu bilinmediği için harflerin ses değerleri bakımından çeşitli ekollere dayalı farklı incelemeler ortaya çıkar. Osmanlı konuşma dilinin en zor yanı olan harflerin ses değerinin tespiti¹ meselesi bir yana bırakılacak olursa Osmanlı konuşma dili örneklerine daha çok nesir dilinde rastlanır. Nesir dili, barındırdığı morfolojik, leksik ve sentaktik öğelerin durumuna göre daha çok Eski Türk edebiyatı araştırmacıları tarafından ele alınmıştır. Osmanlı Türkçesi yazı üslubu Eski edebiyat nazariyesi veya belagat kitaplarında üslûb-ı sade, üslûb-ı müzeyyen ve üslûb-ı âlî; günümüzde ise sade nesir, orta nesir ve süslü nesir olmak üzere üç başlık altında incelenegelmıştır (Köksal vd. 2009: 13). Bu tasnifte dikkati çeken şey, nesir dilindeki morfolojik, leksik ve sentaktik öğelerin konuşma dilindeki durumlarının bir inceleme sorunu olarak görülmediğidir. Osmanlı toplumunda yaşayan insanların hangi dönemde, nasıl konuştukları 20. yüzyılın başlarına kadar ancak yazı dili üzerinden öğrenilebilir. Konuşma dilini ayırt edebilmek için yazının sağladığı imkânlar çerçevesinde yazı dili ve konuşma dilinin temel

¹ Osmanlı imlasındaki harflerin ses değerlerini en iyi gösteren, yegâne kaynaklar Osmanlı döneminde Arap harflerinden başka Latin, Ermeni ve Kiril gibi alfabeleri içeren transkripsiyon metinleridir.

özelliklerini belirlemeye çalışmak gerekir. Günümüze kadar yapılan sade nesir, orta nesir ve süslü nesir gibi nesir dili tasnifleri yazı dilinin midir, yoksa bunların birinde veya birkaçında konuşma diline de ait veriler var mıdır? Bu sorulara cevap bulabilmek için günümüze kadar yapılmış olan nesir dili tasniflerinin dayanak noktaları kısaca incelenmelidir.

Muharrem Ergin'e göre ilmî ve didaktik eserlerde ayrı, edebî eserlerde ayrı bir nesir dili kullanılmıştır. İlmî nesir dili bir dereceye kadar sade ve basit bir dil, edebî nesir dili ise çok aşırı ve suni bir şekilde yabancı unsurlarla dolu, secili ve kelime grubu silsilelerinden örölmüş bir dildi. Osmanlıcanın ilk devresinde nesir dili sade, ikinci devresinde aşırı ağır ve koyu iken üçüncü devresinde sadeleşmeye başlamıştır (Ergin 2004: 21). Ergin, nesir dilinde özellikle zincirleme tamlamalar, yabancı unsurlar ve cümle yapılarını vurgulamıştır. Ona göre, bir metinde zincirleme tamlamaların ve yabancı unsurların bolca yer alması; cümle yapılarının uzayarak karışması Osmanlı yazı dilinin özelliğidir.

Fahir İz'e göre nesir dili başlangıçtan Tanzimat'a kadar paralel üç kolda gelişmiştir:

1.Halkın konuştuğu dili esas tutan sade nesir,

2.Arap ve Fars sözlüklerinden gelişi güzel her kelimeyi alıp onları bu dillerin gramer kurallarına göre kullanan, buna karşılık Türkçe sözlere pek az yer veren, divan şiirinin lafız sanatlarından çoğunu benimseyen, seciyi esas tutan süslü nesir (inşa),

3.Orta nesir (İz 1996: V-XIII).

İz'in anlatımında birinci madde konuşma dili, ikinci ve üçüncü maddeler yazı dili ile ilgilidir. Ona göre sade nesir halk dilini kullanır. Orta nesir halk dilinden uzaklaşmış olup yabancı kelime ve tamlamalar bulundurur. Süslü nesirde ise Türkçe kelimeler azdır, söz sanatları ve seci örnekleri vardır. İz, üslup adı altında bir nevi yazı ve konuşma dilinin özelliklerini ortaya koymaya çalışır. Ona göre konuşma dilinin hâkim olduğu sade nesirde cümleler kısa ve akıcı, Farsça tamlamalar seyrekler. Konuşma dilinde devrik cümle sık sık kullanılır (İz 1996: XIX, XX).

Süleyman Çaldak, Aşık Çelebi'nin nesri a'lâ (yüksek) ve ednâ (aşağı) olarak tasnif ettiğini belirtir; sonra kendisi de nesir dilini sade nesir ve süslü nesir olmak üzere iki ana başlıkta inceler:

1.Sade nesir: Halkın konuştuğu dile bağlıdır. Sade nesir zamanla süslü nesirden etkilenmiş ve o üsluptan gelen kelime, deyim ve klişeleri almışsa da sonuna kadar halk diline bağlı kalmış ve ondan kopmamıştır.

2.Süslü nesir: Genellikle Arapça ve Farsça kelimeler ve bu dillerin gramer kurallarına göre oluşturulmuş tamlamalar ve anlam grupları kullanılır; anlam ve sözle ilgili sanatlara bolca yer verilir; simetrik olarak kullanılan benzer seslerle oluşturulan seciler sayesinde bir ritim ve ahenk elde edilir. Bu nesir kısa ve secili cümlelerle başlar. Zamanla zincirleme isim ve sıfat

tamlamalarını içeren iç içe girmiş yan cümlelerle uzayıp giden birleşik cümlelerden oluşmuş bir nesir hâlini alır (Çaldak 2006: 75, 76).

Fatih Köksal, üçlü tasnife içeriklerinin farklı olduğu düşüncesi ile ağıdalı nesri de ekler. Ona göre bu dört üslup türünün özellikleri şunlardır:

1.Sade nesir (üslub-ı sade): a. Hedef kitlesi halk yığınlarıdır. b. Arapça-Farsça kelime ve tamlama azdır. c. Dil sadedir. ç. Sanat kaygısı yoktur. d. Seci hiç yoktur veya nadiren görülür. Bu üslup da kendi içinde ikiye ayrılır. Birincisinde Arapça-Farsça kelime yok denecek kadar azdır ve seci yoktur. İkincisinde ise nadiren de olsa hem Arapça-Farsça kelimeler hem de seciye rastlanabilir.

2.Orta nesir (üslub-ı mutavassat): a. Arapça-Farsça kelime ve tamlamalar Türkçe kelimelerden fazladır. b. Yer yer seciler vardır. c. Öğreticilik yanında sanat endişesi de vardır.

3.Süslü nesir (üslub-ı müzeyyen): a. Sanat yapma kaygısı ön plandadır. b. Arapça-Farsça kelime ve tamlamalara çokça rastlanır. c. Hemen hemen her cümlesinde seci vardır.

4.Ağıdalı nesir (üslub-ı ali): a. Arapça-Farsça kelimeler yoğundur. b. Yer yer yaşayan dilde konuşulmayan, eski sözlüklerden çıkarılmış kelimeler bulunur. c. Uzun tamlamalarla doludur. ç. Secilidir. d. Esas gayesi sanat ortaya koymaktır (Köksal vd. 2009: 13-16).

Fikret Turan 16. yüzyıl nesrini süslü nesir, orta nesir ve halk nesri olmak üzere üç başlıkta incelemiştir. Ona göre üç nesir türünün ayırt edici özellikleri şunlardır:

1.Süslü nesir: a. Konuşma dilinde kullanılmayan birçok Arapça ve Farsça kelime kullanılmıştır. b. Arapça ve Farsça kelimeler üçlü, dörtlü, hatta beşli Farsça terkipler içinde kullanılmıştır. c. Sık sık tarihî olaylara ve şahsiyetlere telmihte bulunulmuş, soyut ve karmaşık teşbih, istiare ve mecazlar kullanılmıştır. ç. Cümleler birbirine secilerle ve edatlarla bağlanarak uzatılmış ve konunun ana fikrini anlamak zorlaşmıştır.

2.Orta nesir: Osmanlı aydınlarının geniş okuyucu kitlelerini düşünerek kaleme aldıkları konuşma dili özelliklerine yakın daha sade, anlaşılır ve külfetsiz nesir üslubudur. Eğitimli kesimlerin günlük konuşmalarında da kullandıkları alıntı kelime, kısa terkipler ve yaygın olarak bilinen İslami ve ilmi terimler bu nesir üslubunda tabii bir şekilde kullanılır. Burada terkipler ve cümleler nispeten daha kısa, örnekler ve edebî sanatlar daha somut ve hayattandır.

3.Halk nesri: Konuşma dilinin kelime hazinesi ve cümle yapısıyla kurulan bu üslupta halk inançları, atasözleri, basit benzetme ve istiareler ve günlük hayattan alınan örnekler çok kullanılır. Halkın konuşma diliyle yazıldığı için bu tür eserlerde yer yer şivelerden alınmış kelime, ifade ve gramer şekilleri ile ağızlarda yaşamaya devam eden Eski Anadolu Türkçesinin özellikleri de görülür (Turan vd. 2011: 29-31).

Nesir dili ile ilgili yapılan değerlendirmelerde Osmanlı yazı ve konuşma dili ilkeleri yeterince ele alınmamış olup belirli değildir. Araştırcıların ortak dūřuncesi sade nesrin halkın konuştuğu dile dayanmış olduğudur. Halkın konuştuğu dilin en önemli iki özelliği ise Arapça ve Farsça kelime ve tamlamaların az olması, -muğlak bir ifade ile- sade olmasıdır. Yukarıdaki araştırcılardan farklı olarak konuşma dilinin özelliklerine Hayati Develi şunları da ilave eder: Cümle yapıları karmaşık değildir, deyimler ve atasözleri yoluyla taşınanlar dışında metaforik ifadelere az yer verilir, dil bilgisi kuralları ters yüz edilir, eksiltili ifadeler kullanılır, bilhassa yabancı dillere ait dil bilgisi unsurları kullanılmaz (Develi 2009: 63, 64).

İnceleme

Gramatica Turca, 1794 yılında Cosimo Comidas de Carbognano tarafından Roma'da yayımlanmıştır. Bu eser, sadece Osmanlı Türkçesinin değil Türkçenin de en önemli gramerlerindedir. Kitaptaki kelimelerin Arap harfleriyle yazılmış olması ve karşlarına Latin harfleriyle okunuşlarının, yani telaffuzlarının verilmiş olması bu gramerin en önemli özelliğidir. Telaffuzların verilmesi yabancı dillerden Türkçeye geçen ve Türkçeleşmeye maruz kalan kelimelerin, söyleyiş şekillerinden rahatça takip edilebilmesine imkân tanır (Gümüşkılıç 2005: 8, 9). Sadece alınma kelimelerin değil Türkçe kelime ve eklerin de nasıl telaffuz edildiği eserde açıkça görölmektedir. Gramatica Turca'nın son kısmında mükâlemeler yer alır. Bunların ardından Marquardo Gudio tarafından derlenmiş beş masal verilmiştir. Beş masal önce *yazı dili*yle sağda Latince aslı, ortada Latin harfli Türkçesi, solda ise Arap harfli Türkçesi ile birlikte dizilmiştir. Sonra masallar *konuşma (halk) dili*yle sağda Latin harfli Türkçesi, solda Arap harfli Türkçesi yer alacak şekilde dizilmiştir. Yazı ve konuşma diliyle yazılan masalarda aynı konu güç anlaşılır ve kolay anlaşılır bir dille anlatılmıştır. Yazı diliyle yazılan masallar günümüzde ancak sözlüğe bakılarak anlaşılabilir; o dönemde de ancak belirli bir kültür seviyesine erişmiş kişiler tarafından okunmuş ve anlaşılmış olmalıdır. Konuşma diliyle yazılmış masalları ise anlamak daha kolaydır. Masalların Arap harflerinin yanında Latin harfleri ile de dizilmiş olması hem yazı dili hem de konuşma dili seviyesinde yazılanın nasıl telaffuz edilmiş olduğunu gözler önüne serer.

Bu makalede, Carbogano'nun yazı ve konuşma dili örneği olarak kaydettiği masallar çerçevesinde 18. yüzyılın sonundaki, hatta genel olarak Klasik Osmanlı Türkçesi diye adlandırılan dönem için yazı dili ve konuşma dili ilkeleri çıkarılmaya çalışılacaktır. Aşağıda Carbognano'nun soldaki ve ortadaki sütunlarda yazdıkları aynen verilmiştir. Sağda ise Carbognano'nun Latin harfli imlası, günümüz imlasına, orijinaline sadık kalınarak aktarılmıştır.

Yazı ve Konuşma Diliyle Masallar

I.Bimarii Zağan (yazı dili)

<p>بر زغن زياده خسته و صاحب فراش الوب صاغلغندن مأبوس اولدقده والده سندن استدعا ايتديکه جوامع و معابده واروب صاغلغی ايچون نيچه نذرلر ايده والده سی دخی رد جواب ايديوب ديديکه خاطرک ايچون بن بو خدمتی ادا ايدرم لکن قورقرمکه زحمتم بوشه کيده زيرا سن حال حياتکده دائما هر سجداکاهی برباد و جميع محرابلری الوده و تلويث ايدر ايديک شمدی نه يوز ايله استرسنکه بن سنک ايچون شفا رجاسنه کيدم و بو رجا دخی عندالله مقبول و مستجاب اوله</p>	<p>Bir zaghan ziāde chasta ve sāhibi firās olup saghlyghyndan meejūs oldukda vālidesinden istid- 'a etdiki ğevami-'ü me- 'abide varyp saghlyghy içiün nice nezirler ede. Vālidesi dachi reddi ğevab edip dediki chatryn- içiün ben bu chyzmeti edā ederim lakin korkarymki zahmetim boşa gide; zira sen hali hajatyn-da dāimā her seğdegiahy berbad, ve ĝemi-'i mihrāblary ālūde vu telvis eder idin-, ūndi ne jüz ile istersinki ben senin- içiün ūfā reĝiasyna gidem, ve bu reĝia dachi 'indallahi makbulu müsteĝiab ola.</p>	<p>Bir zağan ziyade hasta ve sahibi firas olup sağlığından meyus oldukda validesinden istida etdiki cevamiü meabide varıp sağlığı için nice nezirler ede. Validesi dahi reddi cevab edip dediki hatrın içün ben bu hizmeti eda ederim, lakin korkarımkı zahmetim boşa gide; zira sen hali hayatında daima her secdegahı berbad ve cemi mihrabları alude vü telvis eder idin. Şindi ne yüz ile istersinki ben senin içün şifa recasına gidem ve bu reca dahi indallahi makbulu müstecab ola.</p>
---	---	---

I.Hasta Çaylak Meselidir (konuşma dili)

<p>برچيلاق چوق خسته اولوب صاغلغندن اميدنی کسدکده اناسنه رجا ايتديکه عبادتکاهلره واروب صاغلغی ايچون چوق خيرلو نيتلر ايله و اناسی دخی جواب ويروب ديديکه خاطرک ايچون بن بو خدمتی کوررم لکن قورقرمکه زحمتم بوشه کيده زيرا سن صاغلغنده دائما عبادتکاهلری محرابلریله مردارلرايدک شمدی نه يوز ايله استرسن که بن سنک ايچون شفا رجاسنه وارم و بو رجا دخی اللهک عندنده مقبول کچه</p>	<p>Bir çajlak chasta olup saghlughyndan umudunu kesdikde anasyna reĝia etdiki 'ibadetgahlara varyp saghlyghy içiün çiook chairly niyetler eyleje, ve anasy dachi ğevab verip dediki chatryn- içiün ben bu hyzmeti görürüm, lakin korkarymki zahmetim boşa gide, zira sen saghlyghynda daima 'ibadetgahlary mihrablary ila murdarlar ydynd-, ūndi ne jüz ile istersin ki ben senin- içiün ūfā reĝiasyna varajym, ve bu reĝia dachi Allahyn- 'inde makbula geçe.</p>	<p>Bir çaylak hasta olup sağlığından umudunu kesdikde anasına reca etdiki ibadetgahlara varıp sağlığı için çok hayırlı niyetler eyleye ve anası dahi cevap verip dediki hatrın için ben bu hizmeti görürüm, lakin korkarımkı zahmetim boşa gide. Zira sen sağlığında daima ibadetgahları mihrabları ile murdarlar ıdın, şindi ne yüz ile istersin ki ben senin içün şifa recasına varayım ve bu reca dahi Allah'ın indinde makbula geçe.</p>
--	--	--

II. Bizarîi hargüşan oz zendegi (yazı dili)

<p>اول کمسنه که کندو بلاسنی چکه مز ایسه غیریلره نظر ایلوب انلردن صبر ایتمکلی اوکرتک ایچون تمثیلدر بر وقتده خرکوشلردن بر طائفه بر اورمان ایچنده کشت و کذار ایدرلرکن بر عظیم کوردلی ظهور ایلوب اول سببله زیاده مشوسالخال اولدقلرنده خوف و خشیتلردن موت مرتبه سنه واروب تک بو پرولردن بعید اوله لم دیو جاغرشق کیزان اوزره ایکن رهکذارلرنده بر ابگیر واقع اولوب کندولرینی ایچنه القا ایتمک استیجک بونلرک ووردنن ابگیرده اولان غوکان آگاه اولدقلرنده حیران و هراسان اولوب قچرق صو اوزرنده اولان یشیل اوتلر ارالرنه کیزمکه باشلدیلر پس اولزمان مزبور خرکوشلردن بریسی دیدیکه بوراده دخی متمکن اولنلر بلی قورقسندن راحت دکلر ایش امدی بویله ایسه ای بولداشلر سز دخی سائرلر کی کندی محللریکزه بلی لره صبر ایلوب تعیش ایدیکنر زیرا دنیا دار راحت و دار امن دکلدر بلکه دار آفت و دار لپی در</p>	<p>Ol kimesneki gendi beläsiny çekemez ise, ghajrylara nazar edip onlardan sabr etmekligi öğrenmek için temsildir. Bir vaktde chargüşlerden bir taifa bir orman içinde geştü güzar ederlerken bir ‘azim gürültü zuhür edip ol sebeble ziade muvessül-hal olduklarynda chavfü chaşjetlerinden mevte mertebesine varyp tek bu pervalardan ba-‘id olalym dijü çiağhyryşarak girizân üzre iken rehğüzärlarynda bir abgir vaky’ olup gendilerini içine ilka etmek istejiğek bunların- vuruninden abğirde olan ghukan agâh olduklarynda hajranü hiräsân olup kaçarak su üzerinde olan yeşil otlar aralaryna girmege basladylar; pes olzaman mezbur chargüşlerden birisi dediki burada dachi mütemekkin olanlar bela korkysyndan rahat degiller imiş. İmdi böyle ise ej joldaşlar siz dachi sairler gibi gendi mahallerinizde belalara sabr edip te-‘ajjüs edin-iz, zira dünja dari rahat ve dari emn degildir belki dari âfet ve dari beladyr.</p>	<p>Ol kimesne ki gendi belasını çekemez ise gayrılara nazar edip onlardan sabr etmekligi öğrenmek için temsildir. Bir vaktde hargüşlerden bir tayfa bir orman içinde geşt ü güzar ederlerken bir azim gürültü zuhur edip ol sebeble zi(y)ade müvessülhal olduklarında havf ü haşyetlerinden mevte mertebesine varıp tek bu pervalardan baid olalım diyü çağırışarak girizan üzre iken rehğüzärlarında bir abgir vaki olup gendilerini içine ilka etmek isteyicek bunların vürudından abgirde olan gukan agah olduklarında hayran ü hirasın olup kaçarak su üzerinde olan yeşil otlar aralarına girmege basladılar. Pes ol zaman mezbur hargüşlerden birisi dedi ki burada dahi mütemekkin olanlar bela korkısından rahat degiller imiş. İmdi böyle ise ey yoldaşlar siz dahi sairler gibi gendi mahallerinizde belalara sabr edip teayyüş ediniz, zira dünya dari rahat ve dari emn degildir belki dari âfet ve dari beladır.</p>
--	--	---

II. Tavşanlar Ömürlerinden Bezip Ölümü İrtikab Eylediklerinin Meselidir (konuşma dili)

<p>Her kimke کندو دردینی چکه مز ایسه اله نظر ایلوب الدن صبر ایتمسینی اوکرتک ایچون تمثیلدر بر وقت بر سورى طوشان بر اورمان ایچنده کزر ایکن بر بیوک کوردلی قویوب اول سببله غایت حرکت</p>	<p>Her kimki gendi dardını çekemez ise ele nazar edip, elden sabr etmesini öğrenmek için temsildir. Bir vakt bir sürü tavşan bir orman içinde gezer iken bir büyük gürültü kopup ol sebeble ghajet harekete geldiklerinde korkularından ölüm mertebesine varyp tek</p>	<p>Her kim ki gendi dardını çekemez ise ele nazar edip elden sabr etmesini öğrenmek için temsildir. Bir vakt bir sürü tavşan bir orman içinde gezer iken bir büyük gürültü kopup ol sebeble ile gayet harekete geldiklerinde korkularından ölüm mertebesine varıp tek</p>
---	--	---

<p>كلدكلرنده قورقورلردن اولم مرتبه سنه واروب تك بو قورقورلردن امين اوله لم ديو چاغرشوق قچر ايكن يول اوستنده بر كوله راست كلوب كندولرني ايچنه اتق استديلر و اول كولدده اولان قريغه لر بونلرك كوله اتلدقبرني كوروب قورقورلردن قچديلر و صو اوزرندده اولان يشيل اوتلر اارلرنه كورمكه باشلديلر و اول زمان اول طوشانلردن برسي ديديكه بوراده بونلر دخي قورقورلردن امين دكللر اتمش امدى بويله ايسه اى يولداشلر سز دخي اله باقوب ال نيجه كچنورسه سزده اويله كچينكز</p>	<p>bu korkularından emin olalım dijü čiaghryşarak kaçiar iken jol üstünde bir göle rast gelip gendilerini içine atmak istediler. Ve ol gölde olan kurbaghylar bunlaryn- göle atyldyklaryny görüp korkularyndan kaçdylar; ve su üzerinde olan jeşil otlar aralaryna girmege başladylar: ve ol zaman ol tavşanlardan birisi dediki burada bunlar dachi korkudan emin degiller imis; imdi böyle ise ej joldaşlar siz dachi ele bakyp, el niğe gećinirse sizde öjle gećinin-iz.</p>	<p>bu korkularından emin olalım diyü çağırışarak kaçar iken yol üstünde bir göle rast gelip gendilerini içine atmak istediler. Ve ol gölde olan kurbaghylar bunların göle atıldıklarını görüp korkularından kaçdılar ve su üzerinde olan yeşil otlar aralarına girmege başladılar ve ol zaman ol tavşanlardan birisi dedi ki burada bunlar dahi korkudan emin degiller imiş; imdi böyle ise ey yoldaşlar siz dahi ele bakıp el nice gećinirse siz de öyle gećininiz.</p>
---	---	--

III.Jupater İle Dişi Tilki Meselidir (yazı dili)

<p>بو مثل بد طبیعی هیچ بر منصب ستر ایده مدیکن بیاندر یویاتر دیشی دلکونک برینسی انسان شکلنه تشکیل ایدوب تخت عالیشاننه وضع و تسکین ایتدکده بر کون بر قره جغل اوده نك بر کوشه سندن خروج ایدوب دیوارلر سورتورکن اول وقت ملکهء مذکورہ یرئدن صچرایوب عادت مألوفه سی اوزره آن اولمغه واردقده جمیع درکاهنده اولان اولیالر کولوب تمسخر ایتدکلری سببیله یویاتر دخی اوتانوب عورت مزبورہ پی سن بنم ایولکلریمه تنزل ایتیمورسن وار امدی سن سکا لایق کوردیکک وجه اوزره کچین دیو قودی</p>	<p>Bu mesel bet tabi-'ati hić bir mansup setr edemedigin bejāndyr. Jupater dişi tilkinin- birisini insan şekline teşkil edip tachtı 'ālīşanyına vaz-'u teskin etdikde bir gün bir kara ğiu-'al odanyın bir köşesinden churūğ edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre jerinden syćrajyp 'adeti meelūfesi üzre any avlamagha vardykdā ğemi-i dergahynda olan evlialar gülüp temaschar etdikleri sebebile Jupater dachi utanyp 'avreti mezbureji sen benim ejliklerime tenezzül etmejorsun var imdi sen sana lajyk gördüğün- veğh üzre gećin dijü kovdu.</p>	<p>Bu mesel bet tabiatı hiçbir mansup setr edemedigin beyandır. Jupater dişi tilkinin birisini insan şekline teşkil edip tahtı ālīşanına vaz u teskin etdikde bir gün bir kara cugal odanın bir köşesinden huruc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp âdeti melufesi üzre anı avlamağa vardıkda cemi dergahında olan evli(y)alar gülüp temashar etdikleri sebeb ile Jupater dahi utanıp avreti mezbureyi sen benim eyliklerime tenezzül etmeyorsun, var imdi sen sana layık gördüğün vech üzre gećin diyü kovdu.</p>
---	--	--

III. Jupater İle Dişi Tilki Meselidür (konuşma dili)

<p>بو مثل بد طبیعتك دكشلمسنه هیچ بر منصب كفايت ایتمدیكنی بیان ایدر یویاتر بر دیشی دلکوی انسان شكلنه قویوب تختنه اوترتدقدده بر کون بر سیاه حمام بوجکی اوده نك بر کوشه سندن چقوب دیوارلره سورتونورکن اول انسان شكلنه کیرن دیشی دلکو یرندن صجرايوب ان عادتى اوزره اولغه واردی و اطرافنده اولان اولیالرك جمله سی کولوب مسخره ایتدکلری سببيله یویاتر دخی اوتانوب اول عورتی سن بنم ایولکلریمه تنزل ایتمیورسن وار امدی سن سکا لایق کوردیکک اوزره کیچن دیو قودی</p>	<p>Bu mesel bet tabi-‘atyn- değişilmesine hiç bir mansup kifajet etmedigini bejan eder. Jupater bir dişi tilkiji insan şekline kojup tachtyna oturtdukda bir gün bir sijah hammam böğegi odany- bir köşesinden çykyb duvarlara sürtünür iken ol insan sekline giren dişi tilki jerinden suçrajyp onu ‘adeti üzre avlamagha vardy; ve etrafynda olan evlialaryn- ğüümlesi gülüp maskara etdikleri sebebiile Jupater dachi utany ol ‘avreti sen benim ejiliklerime tenezzül etmejorsun var imdi sen sana lajyk gördüğün- üzre geçin dijü kovdu.</p>	<p>Bu mesel bet tabiatın değişilmesine hiç bir mansup kifajet etmedigini beyan eder. Jupater bir dişi tilkiyi insan şekline koyup tahtına oturtdukda bir gün bir siyah hammam böcegi odanın bir köşesinden çıkıp duvarlara sürtünür iken ol insan şekline giren dişi tilki yerinden suçrayıp onu âdeti üzre avlamağa vardı ve etrafında olan evliaların cümlesi gülüp maskara etdikleri sebebiile Jupater dahi utanıp ol avreti sen benim eyiliklerime tenezzül etmeyorsun, var imdi sen sana layık gördüğün üzre geçin diyü kovdu.</p>
---	---	---

IV. Aslanla Muş Meselidir (yazı dili)

<p>بو مثل کندیدن کھتر و اصغر اولنلره رعایت ایدوب ریخیده و دلکیر ایتمامک ایچون نصح و موعظه در ارسلانک بریسی بر اورمان ایچنده نام ایکن موش دشتیلر شهوات نفسانیه یه تابع اولوب ایچلرندن بری انسیزین اول خسپیده اولان شیرک اوزرینه صجرادی اولوقت اسد دخی اویانوب بطش طبعیسنه بناءً انی محکم قاوردادی اما اول موش دخی اول صوح کندودن عقلسزلقدن و بلا رویه ظاهر اولدیغنی اعتراف و اقرار ایدوب عغو و مغفرت طلب ایتدکده شیر نخجیرکیر بوندن انتقام المسنی اولو شی صایمیب</p>	<p>Bu mesel gendinden kihterü asghar olanlara ri-‘ājet edip rengide vü dilgir etmemek içün nashu mer-‘iza dyr. Aslanın- birisi bir orman içinde nāim iken muşi deştiler şehvâti nefsanijjeje tabi‘ olup içlerinden biri ansyzyn ol chuspide olan şirin- üzerine syçrady. Ol vakt esed dachi ujanyp batşı tabi‘ sine binaen onu mühkem kavradı; amma ol muş dachi ol suç gendinden ‘akylsyzlykdan ve bila rujetin zahir oldughunu i‘tirāfı ikrar edip afvu maghfıret taleb etdikde şiri nachğirgir bundan intikam almasıny ulu şey sajmajyp muşun- suçıunu baghışladı,</p>	<p>Bu mesel gendinden kihter ü asgar olanlara riayet edip rencide vü dilgir etmemek içün nash u merizadır. Aslanın birisi bir orman içinde naim iken muşi deştiler şehvati nefsanıyyeye tabi olup içlerinden biri ansızın ol huspide olan şirin üzerine sıçradı. Ol vakt esed dahi uyanıp batşı tabisine binaen onu mühkem kavradı; amma ol muş dahi ol suç gendinden akılsızlıktan ve bila ruyetin zahir olduğunu itiraf u ikrar edip afv u mağfıret taleb etdikde şiri nahcırir bundan intikam almasını ulu şey saymayıp muşun suçunu bağışladı ve</p>
---	---	--

<p>موشك صوچنى بغشلىدى و ازاد و اطلاق ايلدى پس كونلرده بر كون ارسلان كيجه ايله كزر ايكن بر حفره يه دوشدى و دامه طوتلديغنى فهم ايدوب قى اواز ايله چاغرمغه باشلدى موش دخى انك بويه مفرد سسنى ايشتكده سكردوب قورقمه سن بكا فلان وقتده بر عظيم ايلك ايتديكك ايچون شمدى بن دخى سكا اويله مكافات اتسم كرك ديوب فى الحال دامك جمله دوكم و باغلىرىنى يوقلمغه باشلدى و كومكه قولاي اولان باغلىرى بولدقدە ديشلريله كمروب دوكملىرى كسدى و بو طرز ايله اول سجان ارسلان قورتروب اورمانه تسليم ايلدى</p>	<p>ve azadü itlak ejledi. Pes günlerde bir gün aslan geğe ile gezer iken bir hufreje düşdü, ve dama tutuldughunu fehmi edip, katy avaz yla ciaghymagha başlady; muş dachi anun- böjle müfrid sesini işitdikde, segirdip korkma sen ban-a filan vaktde bir 'azim ejlik etdiğin- içüin şindi ben dachi san-a öjle mükafat etsem gerek dejip filhal damyn- ğiümlle dügümü baghlerini joklamagha başlady; ve gevmege kolaj olan baghlary buldukda dişleri ile gemirip dügümleri kesdi; ve bu tarz yla ol syćian Aslanı kurtaryp ormana teslim ejledi.</p>	<p>azad u itlak eyledi. Pes günlerde bir gün aslan gece ile gezer iken bir hufreye düşdü ve dama tutulduğunu fehmi edip katı avazıla çağırmağa başladı. Muş dahi anun böyle müfrid sesini işitdikde segirdip korkma, sen bana filan vaktde bir azim eylik etdiğin için şindi ben dahi sana öyle mükafat etsem gerek deyip filhal damın cümle düğümü bağlarını yoklamağa başladı ve gevmege kolay olan bağları buldukda dişleri ile gemirip düğümleri kesdi ve bu tarzıla ol sıçan aslanı kurtarıp ormana teslim eyledi.</p>
---	---	---

IV. Aslanla Sıçan Meselidir (konuşma dili)

<p>بو مثل كندیدن ادنا اولانلر رعایت ايدوب خاطرلرینه طوقتمق ايچون تنبیهدر ارسلانك بریسی بر اورمان ایچنده اویور ایکن بیان سجانلری چفتلشوب ایچلرندن بری آنسرین اول بتان ارسلانك اوزرینه صجرادی اولوقت ارسلان دخی اویانوب ان محکم قاوردی اما اول سجان دخی اول صوچ کندو عقلسزلیغندن ظهور ایلدیکنی اقرار ایدوب امان دیدی و ارسلان اندن انتقام المسنی کندو شاننه لایق کورمیوب سجانك صوچنی بغشلىدى لکن كونلرده بر كون ارسلان كيجه ايله كزر ايكن بر چقوره</p>	<p>Bu mesel gendinden edna olanlara ri-'ajet edip chatyrlaryna dokunmamak içüin tenbihdir. Aslanın- birisi bir orman içinde ujur iken jaban syćianlary çiftleşip içlerinden biri ansyzyn ol jatan aslanın- üzerine syćrady. Ol vakt aslan dachi ujanyp any mühkem kavrady; amma ol syćian dachi ol suç gendi 'akylsyzlyghyndan zuhur ejledigini ikrar edip aman dedi; ve aslan andan intykam almasyny gendi şanyına lajyk görmejip syćianın- suçünü baghyşlady. Lakin günlerde, bir gün aslan geğe ile gezer iken bir çüokura düşdü, ve tuzagha tutuldughunu dujup katy avaz yla ciaghymagha başlady: syćian dachi anyn- böjle mufrit sesini aldykda</p>	<p>Bu mesel gendinden edna olanlara riayet edip hatırlarına dokunmamak içün tenbihdir. Aslanın birisi bir orman içinde uyur iken yaban sıçanları çiftleşip içlerinden biri ansızın ol yatan aslanın üzerine sıçradı. Ol vakt aslan dahi uyanıp anı mühkem kavrady; amma ol sıçan dahi ol suç gendi akılsızlığından zuhur eyledigini ikrar edip aman dedi ve aslan andan intikam almasını gendi şanına layık görmeyip sıçanın suçunu bağışladı. Lakin günlerde, bir gün aslan gece ile gezer iken bir çukura düşdü ve tuzağa tutulduğunu duyup katı avazıla çağırmağa başladı: sıçan dahi anın böyle müfrit sesini aldıkda segirdip</p>
--	--	--

<p>دوشدى و دوزاغه طوتلديغى دويوب قى اواز ايله چاغرمغه باشلدى سچان دخى ائك بويله مفرد سسنى الدقده سكردوب قورقمه سن بكا فلان وقتده بر بيوك ايلك ايتديكك ايچون بن دخى سكا اوبله ايلك ايتسم كرك ديو قى الحال دوزاغك جملة باغلىرى بوقلمغه باشلدى و كوممكه قولاي اولان باغلىرى بولدقده ديشلىرى ايله كمروب دوكملىرى كسدى و بويلجه اول سچان ارسلان قورتروب اورمانه تسليم ايلدى</p>	<p>segirdip korkma sen ban-a filan vaktde bir böyük ejlik etdigin- içiün ben dachi san-a öjle ejlik etsem gerek dijü fil hal tuzaghyn- ğiümle baghlaryny joklamagha başlady; ve gevmege kolaj olan baghlary buldukda dişleri ile gemirip düğümleri kesdi, ve böjleğene ol syćian aslany kurtaryp ormana teslim ejledi.</p>	<p>korkma sen bana filan vaktde bir böyük eylik etdigin için ben dahi sana öyle eylik etsem gerek diyü fil hal tuzağın cümle bağlarını yoklamağa başladı ve gevmege kolay olan bağları buldukda dişleri ile gemirip düğümleri kesdi ve böylecene ol sıçan aslanı kurtarıp ormana teslim eyledi.</p>
--	--	---

V.Balta İle Adam Meselidir (yazı dili)

<p>بو مثل كندى دشمنلرينه عنایت و نصرت ايدنلرك بی شيهه هلاك و زایل اولملرينی افاده ايچون نصح و پند در بر ادم بر بالته پيدا ايدوب اغاجلره رجا ايتديكه اك قوی اغاجدن بر صاب اليوير لر پس اول درختلرك جملة سی بينلرنده اتفاله بيان زيتوندن ويرلسون ديو امر و فرمان ايتديلر بعده بالته نك صاحبي دخى اول برکناری قبول ايدوب بالته سنه اويدردقده ميشه لری و سائر درختلری بالته سی ايله قطع ايتمكه باشلدى اولوقت بلوط اغاجی ديش بوداق اغاجنه ديديكه اوشته علی الا ستحقاق كندو نادانلغمز سيبيله قتل اوليوزز</p>	<p>Bu mesel gendi düşmanlaryna 'inajetü nusret edenlerin- bi şübhe helakü zail olmalaryny ifade içiün nashu penddir. Bir adam bir balta pejda edip aghağlara reğia etdiki en- kavi aghağdan bir sap alyvereler. Pes ol dirachtlaryn- ğiümlesi bejnlerinde ittifak ile jaban zejtininden verilsin dijü emrū ferman etdiler; ba' dehu baltany- sähibi dachi ol bergüzary kabul edip baltasyna ujdurdukda meşeleri ve sair dirachtleri baltasy ila kat' etmege başlady. Olvakt pelit aghağy diş budak aghağyna dediki işte 'alel-istihkak gendi nadanlyhgymyz sebebile katl olujoruz.</p>	<p>Bu mesel gendi düşmanlarına inayet ü nusret edenlerin bi şübhe helak ü zail olmalarını ifade için nash u penddir. Bir adam bir balta peyda edip ağaçlara reca etdi ki en kavi ağaçdan bir sap alıvereler. Pes ol dirachtların cümlesi beynlerinde ittifak ile yaban zeytininden verilsin diyü emrū ferman etdiler. Badehu baltanın sahibi dahi ol bergüzarı kabul edip baltasına uydurdukda meşeleri ve sair dirachtları baltası ile kat etmege başladı. Olvakt pelit ağacı diş budak ağacına dediki işte alelistihkak gendi nadanlığımız sebebile katl olujoruz.</p>
--	--	--

V.Balta İle Adam Meselidir (konuşma dili)

<p>بو مثل كندو دشمنلرينه امداد ويرن ادملك شيهه سز هلاك اولملرينی بيان ايتمك ايچون تمثيلدر</p>	<p>Bu mesel gendi düşmanlaryna imdad veren adamlaryn- şübhesiz helak olmalaryny bejān etmek içiün temsildir. Bir adam bir balta pejda edip</p>	<p>Bu mesel gendi düşmanlarına imdad veren adamların şübhesiz helak olmalarını beyan etmek için temsildir.</p>
---	--	--

<p>بر ادم بر بالته پیدا ایدوب اغاجلره رحا ایتدیکه آکا ا قوی اغاجدن بر صاب الیویه لر و اول اغاجلرک جمله سی بیان زیتونندن ویرلسون دیو امر ایتدیله و بویلهجه اول بالته ناک صاحی اول برکداری قبول ایدوب بالته سنه اویدردقده میسه لری و اولبر اغاجلری بالته سی ایله کسمکه باشلدی اول ائشاده بلوط اغاجی دیش بوداق اغاجنه دیدیکه اوشته بز تحقیق کندو نادانلغمز سببیه قتل اولیورز</p>	<p>aghaçlara reğia etdiki an-a en- kavi aghacdan bir sap alyvereler; ve ol aghaçların- ğümesi jaban zeytininden verilsin dijü emr etdiler; ve böjleğene ol baltanyn- sahabı ol bergüzary kabul edip baltasyna ujdurdukda meşeleri ve ol bir aghağlary baltasy ile kesmege başlady. Ol esnade pelit aghağy diş budak aghağyna dediki işte biz tahkik gendi nadanlyghymyz sebebi ile katl olujoruz.</p>	<p>Bir adam bir balta peyda edip ağaçlara reca etdi ki ana en kavi ağacdan bir sap alivereler ve ol ağaçların cümlesi yaban zeytininden verilsin diyü emretdiler ve böylecene ol baltanın sahabı ol bergüzarı kabul edip baltasına uydurdukda meşeleri ve ol bir ağaçları baltası ile kesmege başladı. Ol esnade pelit ağacı diş budak ağacına dedi ki işte biz tahkik gendi nadanlığımız sebebi ile katl oluyoruz.</p>
---	---	---

Yukarıdaki masallardan hareketle Osmanlı yazı ve konuşma dilinin genel özellikleri şöyledir:

I.Söz varlığının kökeni:

Osmanlı Türkçesi yazı dilini belirleyen ana nitelik kullandığı söz malzemesinin büyük ölçüde alıntı olmasıdır. Bu alıntı malzeme içinde ilk sırada belirsiz ölçüde kelime yer alır (Tulum vd. 2010: 28). Arapça ve Farsça kökenli kelimeler Türkçe bir algı sisteminin içine serbestçe yerleştirilir. Böylece metni okuyanın her üç dili de iyi bilmesi, bunun yanında alıntı ve telmih yapılan bütün kaynaklara vakıf olması gerekir (Develi 2010: 100). Osmanlı Türkçesi yazı dilinde isim, sıfat ve fiilimsilerin Arapça ve Farsçaları; konuşma dilinde Türkçeleri yer alır. Carbognano'nun verilerinde bu durum açıkça görülmektedir:

yazı dili

zagan
valide
gayrı
hargüşlerden bir tayfa
bir azim gürültü
mevt
perva
girizan üzre iken
rehgüzarlarında
abgir
mezbur

konuşma dili

çaylak (I)
ana (I)
el (II)
bir sürü tavşan (II)
bir büyük gürültü (II)
ölüm (II)
korku (II)
kaçar iken (II)
yol üstünde (II)
göl (II)
ol (II)

hargüş	tavşan (II)
cugal	hammam bõceđi (III)
naim iken	uyur iken (IV)
şir	aslan (IV)
hufre	çukur (IV)
dam	tuzak (IV)
azim	bõyũk (IV)
mũkafat etmek	eylik etmek (IV)
bu tarzıla	bõylecene (IV)
badehu	bõylecene (V)
diraht	ağaç (V)

II. Alıntılanan sõz varlığının niteliği: Yazı dilinde edebiyatın yani yazının malzemesi olan fakat gũnlũk dile inemediği için zamanla varlığı tũkenmiř çok sayıda Arapça ve Farsça kelime bulunur. Bu alıntı unsurlar konuşmada kullanılmaz ve halkın bõyũk bir çoğunluğu tarafından anlaşılmaz (Tulum 2010: 30). Carboğnano'nun yazı diline ait olarak gõsterdiđi kelimeler standart Tũrkiye Tũrkçesinde az kullanılan veya neredeyse kullanımdan dũřmũř olan kelimelerdir. Onun konuşma diline ait veriler olarak gõsterdiđi kelimeler ise aradan geçen zamana rağmen standart Tũrkiye Tũrkçesinde bõyũk oranda kullanılmaktadır.

yazı dili	konuşma dili
istida etdi	reca etdi (I)
nezirler ede	hayırlı niyetler eyleye (I)
mũstecab ola	makbule geçe (I)
cevami ũ meabid	ibadetgah (I)
bela	derd (II)
vakı olmak	rast gelmek (II)
zi(y)ade	gayet harekete geldiklerinde
olduklarında	(II)
baid	emin (II)
setr itmek	kifayet itmek (II, IV)
pes gũnlerde bir gũn	lakın gũnlerde bir gũn (IV)
alelistihkak	tahkik (V)

III. Kavramların ifade tarzı: Develi, metin bilgisi açasından işlevsel metin ile yazınsal metin arasında esas farkın mecaz yaratma ve kullanma farkı olduğunu belirtir. Develi'ye gõre bilgi verme / õđretme amaçlı işlevsel metnin, dil zũmresinin ũyelerince daha õnce bilinmeyen, az bilinen mecazlar yaratması ve kullanması gerekir (Develi 2010: 104). Yazı dili aynı kavram için daha fazla kelime kullanır, bu kelimeler de zamanla mecazlı anlatıma dõnũřür. Kelimeler

zinciri arasından anlamı tespit etmek, hele ki aydın diline ait kelimelerin daha fazla yer aldığı bir metinde oldukça güçleşir. Konuşma dilinde ise bir kavram için mümkün olduğunca az kelime kullanılır. Kelimeler aydın dilinde kullanılan kelimeler değil de halkın anlamını bildiği kelimelerdir ve bunların çoğu standart Türkiye Türkçesine kadar ulaşmıştır. Carbognano'nun verilerinden yola çıkarak yazı dilinde bir kavramın daha fazla kelime ile ifade edilmesinin genel olarak iki yolundan söz edilebilir:

a.Farsça ve Arapça yapıtlı tamlama kullanma: Osmanlı yazı dilinde Farsça söz dizimi unsurlarının sıkça kullanılması metinlerin Türkçe dil yapısının dışına çıkmasına sebep olmuştur (Develi 2010: 100). Carbonano'nun yazı diline ait olarak verdiği cümlelerde özellikle Farsça yapıtlı tamlamalar vardır. Ona göre konuşma dilinde Farsça yapıtlı tamlama kullanılmaz, tamlamalar Türkçe yapıtlıdır. Bazı örneklerde ise Farsça tamlamaların karşılığı Türkçe tek bir kelimedir.

yazı dili	konuşma dili
hali hayat	sağlık (I)
indallah	Allah'ın indinde (I)
darı rahat (II), darı emn (II), darı afet (II), darı bela (II)	-
tahtı âlişanına	tahtına (III)
avreti mezbure	ol avret (III)
muşî destî	yaban sıçanı (IV)
şîri nahcîrgîr	aslan (IV)
şehvati nefsanîyyeye tabî olup	çiftleşip (IV)

b.Bağlaçlarla Arapça ve Farsça eş anlamlı veya yakın anlamlı kelimeleri bağlama: Carbognano'nun yazı diline ait olarak gösterdiği örneklerde eş veya yakın anlamlı kavram ve; u, ü gibi bağlaçlarla birleştirilip bir kelimeler zinciri hâlini alırken bu zincirin karşılığı konuşma dilinde tek bir kelimedir:

Yazı dili	konuşma dili
hasta ve fîras olup	hasta olup (I)
secdegahı berbad ve cemi	ibadetgahları mihrablardı ile
mihrablardı alude vü telvis eder idin	murdarlar idin (I)
havf ü haşyetlerinden	korkularından (II)
gendinden kihter ü asgar	gendinden edna olanlara (IV)
olanlara	
rencide vü dilgir etmemek için	hatırlarına dokunmamak için
	(IV)

nash u merizadır	tenbihdir (IV)
suç gendinden akılsızlıktan ve	suç gendi akılsızlığından zuhur
bila ruyetin zahir olduğunu	eyledigini (IV)
itiraf u ikrar edip	ikrar edip (IV)
afv u mağfired taleb etmek	aman demek (IV)
inayet ü nusret edenlerin	imdad veren adamların (V)
helak ü zail olmalarını	helak olmalarını (V)
Pes ol dirahıların cümlesi	ol ağaıların cümlesi yaban
beynlerinde ittifak ile yaban	zeytininden verilsin diyü emretdiler
zeytininden verilsin diyü emr ü	(V)
ferman etdiler	

IV. Birleşik fiillerin yapısı: Osmanlı Türkçesi yazı dilinde fiiller, daha çok birleşik fiil şeklinde dir. Bu birleşik fiillerin de isim unsuru Arapıa / Farsıa kökenli kelimelerden veya bağlama grubundan, fiil unsuru da Türkçe et-, ol-gibi yardımcı fiillerden ibarettir. Konuşma dilinde ise yargı bildiren kelime Türkçe basit fiildir.

yazı dili

meyus ol(dukda)
reddi cevap ed(ip)
eda et(mek)
geşt ü güzar et(mek)
zuhur et(mek)
ilka et(mek)
agah olmak
hayran ü hirasın olup
teayyüş etmek
teşkil etmek
vaz u teskin etdikde
huruc edip
huspide olan
fehm edip
kat etmek

konuşma dili

umudunu kes(dikde) (I)
cevap ver(ip) (I)
gör(mek) (I)
gez(mek) (II)
kop(mak) (II)
at(mak) (II)
görmek (II)
korkularından (II)
geçinmek (II)
koymak (III)
oturtdukda (III)
ıkıp (III)
yatan (IV)
duyup (IV)
kesmek (V)

V. Arapıa / Farsıa kelimelerin imlası: Osmanlı imlasının başlangııtan beri benimsediği ana kural alıntı kelimelerin yazımlarının değiştirilmemesi idi. Bu anlayışa göre yazım (imla) bilmek Arapıa ve Farsıa kelimeleri doğru yazmayı bilmek demektir. Böyle olunca dile girdikleri andan itibaren genel konuşma dilinde Türkçenin sesleriyle söylenmiş oldukları muhakkak olan alıntılarının uğratıldıkları ses değişikliklerinin yazıya yansıtılması yolu kapanmış oluyordu. Hálbuki başka bir dilden aktarılmış kelimelerin yazılışı bir dönemde

o kelimenin nasıl söylendiğini belirlemenin en kestirme yoludur. Ne yazık ki böyle bir uygulamaya Osmanlı Türkçesi yazımında halk için yazılmış olan bazı cönk tipi yazmalar istisna edilecek olursa yer verilmemiştir (Tulum 2010: 31). İmlası değiştirilmeyen kelimelerdeki Türkçenin tanımadığı ünsüz sesler de okuryazarların diline girmiştir. Bununla birlikte konuşma diline inmiş çok sayıda kelime de bu yabancı seslere yer verilmemiş, seslendirme Türkçenin kendi ünsüzleriyle yapılmıştır (Tulum 2010: 41-42).

Arapça ve Farsça, hatta Türkçe kelimelerin telaffuzu ancak Carbognano gibi Arap ve Latin harflerinin yan yana kullanıldığı bir metinde açıkça görülebilir. Carbognano'da Arapça ve Farsça kelimelerin yazıda asli şekillerinin korunduğu görülür. Onun konuşma diline ait olarak kaydettiği verilerde ise Türkçenin ses özelliklerinden kaynaklanan bazı değişiklikler gözlenmektedir. Bu değişiklikler de alınma kelimeleri Türkçenin ses yapısına uygun hâle getirmekten ibarettir:

yazı dili

cevab

müfrid

sahib(i)

konuşma dili

cevap (I)

müfrit (IV)

sahab(i) (V)

Carbognano bazı alınma kelimeleri hem yazı dili hem de konuşma dili örneği olarak Arapça ve Farsça aslından uzaklaşmış, tamamen Türkçeleşmiş olarak kaydetmiştir. Yani alınma kelimeler Latin harfli imlada yazı veya konuşma dili ayrımı yapılmaksızın aynileştirilmiştir. Konuşma dili için alınma kelimelerin Türkçeleşmiş olarak kaydedilmesi doğaldır. Yazı dilindeki değişimler ya Carbognano'nun tereddütünü veya kelimelerin asli şekillerinin unutulduğunu, artık neredeyse kullanılmaz olduğunu gösterir:

asli imla

زيتون

ميشه

بلوط

اميد

بد

منصب

ديوار

مسخره

yazı dili

zeytin

meşe

pelit

-

bet

mansup

duvar

-

konuşma dili

zeytin

meşe

pelit

umud

bet

mansup

duvar

maskara

Arapça ve Farsça kelimelerdeki ünsüzler fonetik açıdan incelendiğinde Türkçede bulunmayan ünsüzlerin asli şekilleri ile değil de büyük oranda Türkçedeki en yakın sese benzetilerek söylendiği görülür. Yani yazı dilinin malzemesi Arapça ve Farsça kelimelerin asli seslerinin kaydedildiği -Mertol

Tulum'un ifadesi ile- yabancı harfler iken konuşma dilinin malzemesi yabancı seslerin Türkçedeki en yakın şekilleridir:

harf	yazı dili	konuşma dili
ث	mesel, telvis (I), temsil (II)	mesel (I), temsil (II)
خ	chasta, chızmet (I), chargüşan, chavf, chaşyet (II)	chayr, chatr (I), tacht (III)
ح	sahib, zahmet, hayat (I)	hızmet, zahmet (I)
ص	sağlığ (I), sabr (II), mansup (III)	sağlığ (I), sabr (II)
ء	meeyus (I), taifa, sair (II), meeluf (III)	
ع	istid-'a, cemi-'i, 'indallahi (I), 'azim, ba'id, te'ajjüş (II), tabi-'at, 'alışan, vaz-', 'adet, 'avret (III), ri-'ayet, mev-'iza, tabi', 'akıl, i'tiraf (IV), ba'dehu (V)	'ibadetgah, 'ind (I), 'ömr (II), tabi-'at, 'adet, 'avret (III), ri-'ayet (IV)
ذ	nezir (I), gűzar (II), mezkur (III)	hızmet (I)
ظ	nazar, zuhur (II)	nazar (II)

Carbognano'nun kayıtları Osmanlı Türkçesi konuşma dilinde peltek se ve sad harfinin sin, hı harfinin he, zel ve zı harflerinin ise ze gibi telaffuz edildiğini göstermektedir. Carbognano, sistemli olarak sadece ha ve ayın harflerini hem yazı diline hem de konuşma diline ait verdiği örneklerde özellikle belirtmiştir. Carbognano, ha ve hı ünsüzlerinin sert ünsüz olduklarını, hı harfinin Yunanca χ harfine benzediğini belirtir (Carbognano 1794: 622). Ona göre, *ayın* harfi bir gırtlak ünsüzüdür ve bu harf *a*, *ı*, *u* harfleri ile gösterilmiştir (Carbognano 1794: 622).

VI.Cümlelerin yapısı: Eski metinlerle ilgili en mühim hususlardan biri noktalama ve söz başlarının tayinidir. Eski yazıda büyük ve küçük harf ayrımı olmayışı, söz başı anlayışı bir yana bölüm ve ara bölüm başlıklarının bile çok defa satır arasına yazılışı en sade metinlerin bile kolaylıkla okunup anlaşılmasını güçleştirmektedir (Tulum 1978: IV). Carbognano'nun yazı dili için verdiği örneklerde cümleler -ecek, -arak, -dıkda gibi zarf-fiil ekleri ile zarflaştırılarak uzatılırken konuşma dili için verilen örneklerde aynı cümleler -diler, -dılar, -dı gibi eklerle yargılı hâle getirilmiştir. Bu örneklere göre Osmanlı yazı dili cümlesi sürekli fiilimsilerle uzatılan (Fiilimsiler de büyük oranda zarf-fiillerdir.), yargı için ipuçları verilen ama yargının satırlarca ertelendiği bir yapı görünümündedir. Osmanlı konuşma cümlesi ise içinde neredeyse fiilimsilerin yer almadığı, yargının belirli sayıdaki kelimelerden sonra hemen belirtildiği cümlelerdir. Leylâ Karahan, "Namık Kemal'in mektup

dilinde cümleler, konuya ve muhataba göre uzar, kısaldır. Namık Kemal genellikle kızına yazdığı mektuplarda kısa cümleler kullanmıştır.” der (Karahan 2013: 280). Carbognano'nun verileri Karahan'ın tespitleri ile örtüşmektedir.

yazı dili	konuşma dili
... gendilerini içine ilka etmek isteyecek bunların vürudından abgirde olan ...	gendilerini içine atmak istediler ve ol gölde olan (II)
... hayran ü hirasın olup kaçarak su üzerinde korkularından kaçdılar ve su üzerinde ... (II)
... anı avlamağa vardıkda cemi dergahında olan avlamağa vardı ve etrafında olan ... (III)

VII.Farsça ekler: Yazı dilinde özellikle Arapça ve Farsça kelimelerden sonra Farsça ekler kullanılır. Konuşma dilinde ise kelimenin kökeni ne olursa olsun Türkçe ekler tercih edilir.

yazı dili	konuşma dili
gukan bi şübhe	kurbağılar (II) şüphesiz (V)

VIII. Arapça masterlar: Leylâ Karahan, Ahmet İhsan Tokgöz'ün Seyahatnamesi'nin dilini incelediği bir makalesinde alıntı kelimelerle yapılan birleşik fiil kuruluşlarında bazen etmek, olmak yardımcı fiillerinin kullanılmadığını tespit etmiştir. Bunu da dönemin aydınları ve Ahmet İhsan'ın devir, kayıt, nakil, seyir gibi kelimelerin birer Arapça master olduğunu bilmelerine ve Türkçe yardımcı fiil getirilmeden kullanmalarına bağlamıştır (Karahan 2009: 182). Bu durum Carbognano'daki birkaç kelime de gözlemlenmektedir. Ona göre yazı dili üslubunda masterlarda Türkçe yardımcı fiiller kullanılmayabilir. Konuşma dilinde ise Arapça masterlardan sonra Türkçe yardımcı fiil getirilebilmektedir.

yazı dili	konuşma dili
beyan nash	beyan etmek (III) ... etmek (V)

IX.Arapça veya Farsça bağlaçlar: Carbognano'nun yazı ve konuşma dili kayıtları bağlaçlar bakımından karşılaştırıldığında yazı dilinde Arapça ve, Farsça u, ü; vu, vü bağlaçlarının kullanıldığı; konuşma dilinde ise sadece Arapça ve bağlacına yer verildiği, Farsça u, ü; vu, vü bağlaçlarının hiç kullanılmadığı görülür. Buradan hareketle Farsça bağlaçların sadece yazı

dilinin malzemesi olduğu söylenebilir. Farsça bağlaç, yazı dilinde Arapça ve Farsçadan alınan birbiri ile eş, yakın veya zıt anlamlı olan kelimeleri bağlar: geşt  güzar etmek, havf  haşyet, hayran  hirasın olmak, vaz u teskin etmek, kihter  asgar olmak, rencide v dilgir etmemek, nash u meriza, afv u mağfiret. Yazı dilinin malzemesi olan bağlacın bir diğer dikkat çekici özelliği ise büyük oranda masalların giriş kısmında yer almasıdır.

yazı dili

ve
u, ; vu, v

konuşma dili

ve
-

Sonuç

Carbognano'nun Gramatica Turca adlı eserinde verdiği beş masaldan hareketle Osmanlı Türkçesi yazı dili ve konuşma dilinin ilkeleri şunlardır:

1.Söz varlığı yazı dilinde genel olarak Arapça ve Farsça kelimelerden, konuşma dilinde ise büyük oranda Türkçe kelimelerden oluşur.

2.Arapça ve Farsça kelimeler yazı dilinde ancak aydınlar, okumuşlar tarafından anlaşılabilirken, konuşma dilinde halk diline ait, yani halkın anlamını bildiği kelimeler kullanılır. Türkiye Türkçesindeki Arapça ve Farsça kelimelerin büyük bir kısmı Osmanlı konuşma dilinden tevarüs etmiştir.

3.Yazı dilinde bir kavram ya Farsça ve az olarak da Arapça yapılı tamlamalar ya da bağlaçlarla bağlanmış daha fazla kelime ile ifade edilirken konuşma dilinde tamlamalar Türkçe yapılıdır, bir kavram için de bir veya birkaç kelime kullanılır.

4.Yazı dilinde yargı bildiren unsurların isim kısmı, Arapça / Farsça olan kelimelere Türkçe yardımcı fiillerin eklenmesiyle kurulan birleşik fiillerden oluşurken, konuşma dilinde fiiller Türkçedir.

5.Edeb dilde, yazının etkisi ile Arapça / Farsça kelimelerin asli telaffuzlarına zaman zaman uyulurken, konuşma dilinde alınma kelime nasıl yazılırsa yazılısın telaffuz Türkçenin sesleri ile gerçekleştirilir.

6.Yazı dilinde cümleler fiilimsilerle uzar gider. Konuşma dilinde ise fiilimsilerin yerini çekimli fiil alır, dolayısıyla cümleler kısadır.

7.Yazı dilinde Farsça ekler tercih edilirken konuşma dilinde Türkçe ekler kullanılır.

8.Yazı dilinde masterlar Arapçadaki şekliyle Türkçe yardımcı fiil olmaksızın kullanılırken, konuşma dilinde Türkçe yardımcı fiillerle birlikte kullanılır.

9.Yazı dilinde hem Arapça ve hem de Farsça u, ; vu, v bağlaçları kullanılırken konuşma dilinde sadece Arapça ve bağlacı kullanılır.

Kaynakça

- CARBOGNANO, Cosimo Comidas de (1794), *Primi Principi della Gramatica*, Roma: Propoganda Fide.
- ÇALDAK, Süleyman (2006), “Eski Türk Edebiyatında Nesir (düz yazı)”, *Eğitim*, Yıl: 7, Sayı: 77-78, Temmuz-Ağustos, Ankara, s. 74-90.
- DANIŞMAN, Zuhuri (1968), *Naima Tarihi*, İstanbul: Zuhuri Danışman Yayınevi, Bahar Matbaası.
- DEVELİ, Hayati (2009), *Osmanlı'nın Dili*. İstanbul: Kesit.
- DEVELİ, Hayati (2010), “Söze Boğulan Tarih: Osmanlı Tarih Yazıcılığının Dili”, *Nesrin İnşası, Düzyazıda dil, üslup ve türler*, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları V, hazırlayanlar, Aynur, Hatice, Çakır, Müjgan, Koncu, Hanife, Kuru, Selim S., Özyıldırım, Ali Emre, İstanbul: Turkuaz.
- DUMAN, Musa (1999), “Klasik Osmanlı Türkçesinde Konuşma Dili”. 3. *Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı 1996*, Ankara, TDK Yay., s. 331-359.
- ERGİN, Muharrem (2004), *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- GÜMÜŞKILIÇ, Mehmet (2005), Phonological Features of the 18th Century Ottoman Turkish I: 18. Yüzyıl Türkçesi Ses Hadiseleri I, The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University.
- İZ, Fahir (1996), *Eski Türk Edebiyatında Nesir*. Ankara: Akçağ.
- KARAHAN, Leyla (2013), “Namık Kemal’in Mektuplarından Dönemin, Türün ve Yazarın Diline Dair Notlar”, *Bengü Belak Ahmet Bican Ercilasun*, editör: Bülent Gül, Ankara, TKAE, s. 271-281.
- KARAHAN, Leyla (2009), “Ahmet İhsan Seyahatnamesinden Yazarın ve Dönemin Diline Dair Notlar”, *Gazi Türkiyat, Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Necmettin Haceminoglu Özel Sayısı, Güz, S. 5, s.171-186.
- KÖKSAL, Fatih, Okuyucu, Cihan, Kartal, Ahmet (2009), *Klâsik Dönem Osmanlı Nesri*. İstanbul: Kriter.
- TULUM, Mertol (1978), *Ma'ârif-nâme, Metin ve Ki'li Birleşik Cümleler Üzerine Bir İnceleme*, Yayımlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul.
- TULUM, Mertol (2010), “Osmanlı Nesrinin Dili”, *Nesrin İnşası, Düzyazıda dil, üslup ve türler*, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları V, hazırlayanlar, Aynur, Hatice, Çakır, Müjgan, Koncu, Hanife, Kuru, Selim S., Özyıldırım, Ali Emre, İstanbul: Turkuaz.
- TULUM, Mertol (2013), “Osmanlı Türkçesi”. *Yeni Türkiye, Türkçe Özel Sayısı*, Kasım-Aralık, sayı 55, s. 428-437.
- TURAN, Fikret, GÜLSEVİN, Gürer, KARTALLIOĞLU, Yavuz, DEVELİ, Hayati, DUMAN, Musa (2011), *XVI-XIX. Yüzyıllar Türk Dili*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- VAUGHAN, Thomas (1709), *Grammar of the Turkish Language*, London.
- ZAVOTÇU, Gencay (2005), *Eski Türk Edebiyatı Yüz Yıllara Göre Nazım ve Nesir*, Ankara: Aydın Kitabevi.